

ภาคที่ 1

อารยธรรมกรีก: ประวัติศาสตร์และอารยธรรม

บทนำ

อารยธรรมตะวันตกได้แรกเริ่มก่อเกิดและเจริญรุ่งเรืองขึ้นในดินแดนที่ได้ชื่อว่าสวยงามที่สุดในภาคใต้ของทวีปยุโรป ชาวกรีกภาคภูมิใจในดินแดนของตนมาก ได้เรียกดินแดนของตนว่า เฮลลัส (Hellas) ดินแดนเฮลลัสหรือกรีซนี้ประกอบด้วยภูมิภาคทะเลอีเจียน (Aegean Sea) และคาบสมุทรเพโลพอนนีส (Peloponnese, ดินแดนที่ขยายออกมาจากเทือกเขาบอลข่าน, Balkan Mountains) ดินแดนกรีซเป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยขุนเขาลำเนาไพรและคาบสมุทรขนาดเล็กมากมาย จนอาจจะกล่าวได้ว่า กรีซคือโลกแห่งขุนเขาลำเนาไพรและทะเล มีแม่น้ำลำธารสายสั้น ๆ ซึ่งมักจะแห้งขอดในฤดูร้อน ฟ้าได้ประทานให้กรีซมีท่าเรือคิมากมาย บรรดาเกาะของทะเลอีเจียนเองก็เสมือนจุดเชื่อมก้ำวาระโคจรระหว่างคาบสมุทรเพโลพอนนีสในทวีปยุโรปกับภูมิภาคเอเชียMinor) ในทวีปเอเชีย

ภูมิศาสตร์ได้แสดงบทบาทอันทรงพลังมหาศาลในการแบ่งแยกในวิถีชีวิตชาวกรีก โดยเหตุที่เทือกเขาใหญ่ล้อมรอบจำกัดภูมิประเทศ ดินแดนถูกตัดแบ่งซอยย่อยเป็นพื้นที่อาศัยโดดเดี่ยว บนคาบสมุทรใหญ่น้อยเต็มไปด้วยภูเขา อ่าวและท่าเรือ กรีซไม่มีลักษณะที่ตั้งใดที่เป็นศูนย์กลางรวมทั้งอาณาบริเวณเป็นพื้นที่การเมือง (Geopolitical centers) เพื่อเอื้ออำนวยพื้นฐานสำหรับการรวมภูมิภาคให้มีเอกภาพได้ ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นขุนเขาลำเนาไพรและเกาะแก่งมากมายในทะเลไอโอเนีย (Ionian Sea) และทะเลอีเจียนส่งเสริมให้มีการพัฒนาสังคมเกษตรขนาดเล็กที่อยู่ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาโลกภายนอก (Self-contained agricultural societies)

ลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวยอมทำให้การติดต่อกันยากลำบาก ประชากรทุกหนแห่งรวมกันยากมาก ลักษณะภูมิประเทศจึงส่งเสริมให้มีลักษณะการเมืองอันแตกแยกกัน ไม่อาจรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีพื้นที่ประเทศเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ การสร้างจักรวรรดิบนแผ่นดินที่มีลักษณะภูมิประเทศเช่นนั้นก็เป็นไปได้ยากในระยะยาวนานเช่นกัน ถึงกระนั้น ชาวกรีกรู้สึกว่ารวมกันเป็นชาวกรีก โดยอาศัยวัฒนธรรมเป็นสื่อ (Culturalism) มิได้อาศัยพื้นที่แผ่นดินเป็นเกณฑ์ วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็นชาวกรีก มิใช่เชื้อชาติหรือแผ่นดินเกิด

ภูมิศาสตร์เช่นนั้นกำหนดให้ชาวกรีกมีวิถีชีวิตตามลำพังในแต่ละแห่ง ขาดความผูกพันต่อกัน ชาวกรีกมีความเป็นตัวของตัวเองมาก และรักความเป็นอิสระโดยปริยาย การรวม

กันจะมีเฉพาะเมื่อมีภัยใหญ่หลวงคุกคามเท่านั้น เมื่อใดปราศจากภัยคุกคาม ชาวกรีกก็จะแยกจากกันไปเหมือนเดิม

กรีซไม่มีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมคือ กลุ่มแม่น้ำ ที่ราบกว้างใหญ่ไพศาล ภูมิประเทศที่เป็นขุนเขาลำเนาไพรและพื้นที่แบ่งซอยตี้ยับย่อมทำให้การเพาะปลูกมีขอบเขตจำกัด ได้พืชผลมีปริมาณน้อย พืชผลหลักคือข้าวสาลีและบาร์เลย์ มะกอก องุ่นและพืชตระกูลถั่ว ภูมิอากาศแต่ละพื้นที่ที่ที่ปรวนแปรก็มีอิทธิพลผลักดันให้ชุมชนต่าง ๆ ติดต่อกันค้าขายกับโลกภายนอกเพื่อความอยู่รอด ชุมชนเกษตรจึงมิได้อยู่โดดเดี่ยวอย่างแท้จริง

คาบสมุทรของกรีซคืออารยธรรม โดยพื้นฐานแล้ว อารยธรรมตะวันตกได้ก่อกำเนิดขึ้นมาจากอารยธรรมกรีก

อารยธรรม

อารยธรรมกรีกมีการพัฒนาเป็นสองยุคสมัยในยุคโบราณ คือ

1. ยุคที่เป็นอารยธรรมเฮลลาติก (Helladic) เป็นความเจริญของชาวกรีกโบราณในภูมิภาคทะเลเอเจียน ระหว่าง 3,000 ปี - 1,100 ปี ก่อนคริสตกาล (ย่อว่า ก.ค.ศ.) ศูนย์กลางแห่งความเจริญคือ เกาะครีต (Crete) และนครไมซีนี (Mycenae)

2. ยุคที่เป็นอารยธรรมเฮลเลนิก (Hellenic) เป็นความเจริญตามลำดับในระหว่าง 700 ปี ก.ค.ศ. - 323 ปี ก.ค.ศ.

ลักษณะที่ตั้งมีอิทธิพลต่อการสร้างอารยธรรมกรีก ดังจะเห็นได้ว่า กรีซเป็นดินแดนส่วนใหญ่ในคาบสมุทรที่เต็มไปด้วยขุนเขาลำเนาไพร ที่ตั้งของกรีซเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการสร้างอารยธรรมมาก เพราะกรีซตั้งอยู่ใกล้อารยธรรมที่มีอายุเก่าแก่กว่ามาก คือ อียิปต์ (Egypt) และเมโสโปเตเมีย (Mesopotamia) แต่กรีซก็ไม่ได้ตั้งอยู่ใกล้มากนักไม่สามารถสร้างอารยธรรมที่มีลักษณะเป็นของตนเองโดยแท้ ชุมชนกรีกเองก็มีโครงสร้างเหมาะสมเช่นกัน กล่าวคือ ชุมชนมีโครงสร้างเป็นโพลิส (Polis) หรือ นครรัฐ (City-state) ชนชาวกรีกผู้สร้างอารยธรรมส่วนใหญ่เป็นทหาร พ่อค้า นักท่องเที่ยวและนักตั้งนิคม (Colonists) ชาวกรีกท่องเที่ยวในโลกกว้าง ได้รู้เห็นโลกทุกด้านจนสามารถคิดพิจารณาก่อนเชื่อถือสิ่งใด ๆ และสามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ ชาวกรีกกล้าคิดกล้ากระทำ ทดลองผิด ๆ ถูก ๆ ชาวกรีกเชื่อมั่นว่า การศึกษาที่ดีที่สุดคือการศึกษามนุษย์ตามหลักเหตุผล ด้วยความคิดความรู้สึกและพฤติกรรมเช่นนั้น ทำให้ชาวกรีกเป็นชนกลุ่มแรกผู้เริ่มต้นสร้างอารยธรรมตะวันตก

อารยธรรมที่ชาวกรีกสรรสร้างขึ้นมีลักษณะผสมผสานส่วนที่ดีของอารยธรรมอื่น อารยธรรมกรีก แม้ในยุคคลาสสิกเอง จึงมิใช่อารยธรรมกรีกต้นแบบเนื้อแท้บริสุทธิ์ (Original) หากแต่เป็นอารยธรรมที่ได้เติบโตใหญ่โดยหยิบยืมส่วนที่ดีงามของอารยธรรมอื่นมาดัดแปลง ด้วยความคิดจิตใจที่มีคุณสมบัติเด่นคือ ความเป็นคนที่มีจิตใจกว้างขวาง มีความอยากรู้อยากเห็นที่จะเรียนรู้ทดลอง และได้สร้างอารยธรรมขึ้นตามสามัญสำนึก ความเจริญในยุคคลาสสิก (Classical Age) เป็นความเจริญตามแนวทางของนครรัฐเอเธนส์ (Athens) ซึ่งถือเป็นแนวทางหลักของกรีก (School of Greece) เพราะชาวกรีกถือว่า เอเธนส์คือผู้ปกป้องกรีกจากเปอร์เซียผู้รุกราน โดยลักษณะทั่วไปแล้ว กรีกไม่มีวัฒนธรรมความเจริญสืบต่อเนื่องเหมือนอารยธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะกรีกขาดกาลเวลาและช่องว่างที่ปรากฏจากชาวกรีก

ชาวกรีกมีความเป็นมาอย่างไร? มาจากแห่งไหน? ยังคงเป็นเรื่องที่ไม่มีคำตอบแน่นอน บรรดานักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดีและนักภาษาศาสตร์ยังไม่สามารถศึกษาค้นคว้าให้ได้ ความเป็นจริงที่มั่นคงแน่ชัดได้ การกำหนดศักราชของประวัติศาสตร์กรีก ส่วนใหญ่มาจากการศึกษาวิเคราะห์หลักฐานเป็นวัตถุ อาทิ สินค้ากรีกที่ขุดค้นพบในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศึกษาวิเคราะห์เอกสารบันทึกของดินแดนเพื่อนบ้านโดยรอบ อาทิ เอกสารของชาวฮิตไทต์ (Hittites) ที่กล่าวถึงชาวกรีก และศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ที่ชาวกรีกได้บันทึกเอง ประวัติศาสตร์กรีกเริ่มต้นขึ้นในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งในระหว่าง 2,000 ปี ก.ค.ศ. ถึง 1,700 ปี ก.ค.ศ. เมื่อมีชนกลุ่มพูดภาษากรีกหลายเผ่าได้อพยพจากภาคเหนือของทวีปยุโรปเข้าไปตั้งถิ่นฐานในคาบสมุทรบอลข่าน (Balkan) ซึ่งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปยุโรป กลุ่มชนเหล่านี้มีความเจริญรู้จักการผสมแร่ธาตุทำทองสำริดและพูดภาษากรีกซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียน (Indo-European) กลุ่มชนเหล่านี้จึงเจริญกว่าชนพื้นเมืองมาก

ยุคประวัติศาสตร์ของกรีกยังมีศักราชไม่แน่นอนในระยะแรกเริ่มและมีการแบ่งศักราชหลายแบบ ในที่นี้ใคร่ขอแบ่งตามความนิยมดังนี้

1. ยุคก่อนของกรีก (Early Greek, 3,000/2,500/2,000 ปี ก.ค.ศ. - 1,120/1,000 ปี ก.ค.ศ.)¹ เป็นยุคที่มีความเจริญเกิดขึ้นเด่นชัดที่หมู่เกาะไซคลาดีส (Cyclades) เกาะครีต (Crete)

¹ เครื่องหมาย / ใช้แทนความหมายว่า ศักราชที่นิยมใช้มีหลายแบบ

และนครไมซีนี (Mycenae) บนคาบสมุทรเพโลพอนนีส มีผู้กำหนดเรียกความเจริญของนครไมซีนีนี้ว่าเป็นความเจริญของกรีซยุคแรกเริ่ม เรียกว่า อารยธรรมเฮลลาติก (Helladic)

2. ยุคมีด เริ่มต้นขึ้นเมื่อสิ้นสุดยุคสมัยความเจริญของนครไมซีนี คือประมาณระหว่าง 1,200 ปี ก.ค.ศ. - 700 ปี ก.ค.ศ.

3. ยุคกริชเก่าแก่ (Archaic Age) ระหว่าง 800/700 ปี ก.ค.ศ. - 500 ปี ก.ค.ศ.

4. ยุคคลาสสิก (Classical Age) เป็นยุคสมัยที่กรีซมีความเจริญเต็มที่ เป็นที่นิยมยกย่องและยึดถือเป็นแบบอย่างสำหรับโลกตะวันตก มีความสมบูรณ์แบบจนเป็นต้นแบบ (Classic) อารยธรรม ยุคคลาสสิกนี้อยู่ในระหว่าง 500 ปี ก.ค.ศ. - 338 ปี ก.ค.ศ.

5. ยุคเฮลเลนีสติก (Hellenistic) เป็นยุคที่อารยธรรมกรีกได้ผสมผสานกับอารยธรรมต่างเชื้อชาติภาษาอื่น จนก่อให้เกิดอารยธรรมกรีกที่มีคุณลักษณะแตกต่างจากอารยธรรมกรีกยุคคลาสสิก ยุคนี้อยู่ในระหว่าง 336 ปี ก.ค.ศ. ถึง 200/148 ปี ก.ค.ศ.

นอกจากการแบ่งเช่นนั้นแล้ว ยังอาจแบ่งยุคให้ง่ายยิ่งขึ้น เป็น 2 ยุคได้อีก ดังนี้

1. ยุคอารยธรรมกรีกแท้หรืออารยธรรมเฮลเลนิก (Hellenic Period) แบ่งเป็น 2 สมัย คือ

1.1 ยุคอารยธรรมกรีกแรกเริ่มในภูมิภาคทะเลอีเจียน ประกอบด้วยวัฒนธรรมไซคลาดีส อารยธรรมของเกาะครีต และอารยธรรมที่นครไมซีนี

1.2 ยุคอารยธรรมกรีก (Hellenic) คือ อารยธรรมกรีกที่พัฒนาต่อจากยุคอารยธรรมอีเจียน จนถึงขั้นสมบูรณ์แบบเป็นอารยธรรมคลาสสิก

2. ยุคอารยธรรมกรีกผสมหรืออารยธรรมเฮลเลนีสติก (Hellenistic) ระหว่าง 336 ปี ก.ค.ศ. - 200/100 ปี ก.ค.ศ.

บทที่ 1

กรีซยุคก่อน

(3,000/2,000 ปี ก.ค.ศ. - 1,120/1,000 ปี ก.ค.ศ.)

อารยธรรมในยุคก่อนเป็นความเจริญของปลายยุคทองสำริด (Bronze Age Culture) ที่ได้พัฒนาปรากฏชัดในดินแดน 3 แห่ง คือ

1. หมู่เกาะไซคลาดีส (Cyclades) ความเจริญได้พัฒนาขึ้นในหมู่เกาะไซคลาดีสซึ่งตั้งอยู่ในทะเลอีเจียน ต่อจากเกาะยูโบ (Euboea)

2. เกาะครีต บริเวณนครคนอสซุส (Knossus, Knossos) เรียกความเจริญนั้นว่าอารยธรรมมีนวน (Minoan Civilization)

3. นครไมซีนี (Mycenae) บนคาบสมุทรเพโลพอนนีส ความเจริญนี้ถือเป็นความเจริญแบบกรีกแท้แรกเริ่ม (Helladic)

ความเจริญทั้งสามแห่งนั้น ถือเป็นพื้นฐานของอารยธรรมกรีก

วัฒนธรรมไซคลาดีส (Cycladic culture)

(ประมาณ 3,000 ปี ก.ค.ศ. - ประมาณ 1,550 ปี ก.ค.ศ.)

ชุมชนขนาดใหญ่ของหมู่เกาะไซคลาดีสเป็นชุมชนที่ไม่มีการตั้งกำแพงล้อมปราการป้องกันตนเอง สังคมมิได้รวมกันอยู่เป็นเมือง (Towns) ชาวเกาะมิได้มีอุปนิสัยรักการสู้รบ นิยมบูชาเทพี (Female deities) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทพีผู้ประทานความอุดมสมบูรณ์ (Fertility Goddess) ชาวเกาะได้พัฒนาเทคโนโลยีการผสมแร่ธาตุระดับสูงมาก และมีความชำนาญในงานศิลปะ เครื่องโลหะมีความสมบูรณ์แบบ รูปปฏิมาขนาดเล็ก (Figurine, มีขนาดไม่เกิน 25 ซม.) ทำด้วยหินอ่อนที่ค้นพบไม่อาจจะนับได้ว่าสร้างขึ้นตามความเชื่อใดใด วัฒนธรรมไซคลาดีสมีอิทธิพลต่ออารยธรรมมีนวน ที่พัฒนาโดยมีศูนย์กลางรวมอยู่ที่เกาะครีต

อารยธรรมมินวน

(ประมาณ 2,500/1,650 ปี ก.ค.ศ. - 1,450/1,100 ปี ก.ค.ศ.)

อารยธรรมมินวนได้พัฒนาขึ้นบนเกาะครีต เป็นความเจริญที่ปรากฏชัดตั้งแต่ประมาณ 1,650 ปี ก.ค.ศ. ชื่อมินวน (Minoan) มาจากพระนาม “มินอส” (Minos) ของกษัตริย์แห่งเกาะครีตตามตำนานเล่าขานกันมา

เกาะครีตเป็นเกาะใหญ่ที่สุดของกรีซในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่ตรงกลางในน่านน้ำตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (Mediterranean Sea) จากตัวเกาะ มองเห็นชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนได้รอบทิศ ความสำคัญเสมอมาของเกาะครีตอยู่ที่เกาะครีตตั้งอยู่บนเส้นทางเดินเรือไปมาของอียิปต์ ชายทะเลตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและเกาะไซปรัส (Cyprus)

เกาะครีตมีลักษณะที่ตั้งในอุดมคติสำหรับการค้าอย่างยิ่ง เพราะเป็นเกาะที่อยู่กึ่งกลางในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก ปลอดภัยจากภัยคลื่นลมทะเลและมีภูมิอากาศดี เกาะครีตจึงเหมาะที่จะเป็นศูนย์กลางการรวมสินค้าจากทุกหนแห่ง (Entrepôt) ในภูมิภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เกาะครีตเองยังมีดินดีอันอุดมอีก จึงไม่เป็นที่กังขาเลยว่า เหตุใดเกาะครีตจึงมีประชากรมาจากตะวันออกเข้าไปตั้งถิ่นฐานสร้างความเจริญขึ้นมา

โดยลักษณะที่ตั้งที่เหมาะสม ย่อมทำให้เกาะครีตเป็นศูนย์รวมสินค้าเพื่อส่งไปค้าขายรอบทิศในภูมิภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียน นอกจากการเพาะปลูกแล้ว ชาวครีตยังมีอาชีพหลักคือ การค้าขายในน่านน้ำเมดิเตอร์เรเนียนโดยเฉพาะการค้าขายกับอียิปต์ บรรดารัฐใหญ่น้อยบนชายฝั่งตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนที่เรียกว่าภูมิภาคเลแวนต์ (Levant, จากอียิปต์ทางตะวันตกไปสู่ตุรกีปัจจุบันทางตะวันออก) และค้ากับสถานีการค้าตามชายฝั่งทะเลอีเจียนและกับนครไมซีนี ผลประโยชน์มหาศาลทางการค้าทางทะเลได้ทำให้ชาวครีตต้องมีกองทัพเรือเพื่อปกป้องเรือพาณิชย์ของตน และทำให้เกาะครีตต้องควบคุมน่านน้ำด้วย เกาะครีตจึงมีฐานะเป็นมหาอำนาจทางทะเลไปโดยปริยาย

สังคมคริตมั่งคั่งและมีความสุข ดังจะสังเกตได้จากการที่เกาะคริตไม่มีปรากฏ
ป้อมค่ายปราการแต่อย่างใดเลย เพราะเกาะคริตเป็นมหาอำนาจทางทะเลผู้ควบคุมน่านน้ำ
สัญลักษณ์แห่งความเจริญคือ วัง ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการเมืองและเศรษฐกิจ

เกาะคริตตกต่ำจนสิ้นชื่อด้วยน้ำมือของชาวกรีกนครไมซีนีเมื่อประมาณ 1,450 ปี
ก.ค.ศ. ความตกต่ำเกิดขึ้นด้วยสาเหตุใดยังเป็นเรื่องที่ยังโต้แย้งกันอยู่ในแวดวงนักประวัติศาสตร์
การทำลายล้างบรรดานคร ยกเว้น นครคนอสซุส ปรากฏชัดแจ้งตั้งแต่ 1,450 ปี ก.ค.ศ. นคร
คนอสซุสเผชิญการทำลายในท้ายสุดเมื่อ 1,200 ปี ก.ค.ศ. ความตกต่ำอาจจะมาจากภัยพิบัติทาง
ธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญ เมื่อ 1,700 ปี ก.ค.ศ. เกิดแผ่นดินไหว ต่อมาเมื่อ 1,500 ปี ก.ค.ศ.
ภูเขาไฟระเบิด ชาวกรีกจากนครไมซีนีเปิดฉากโจมตีเกาะคริตเมื่อ 1,450 ปี ก.ค.ศ. จากนั้นอีก
ประมาณ 50 ปี เกาะคริตมีความรุนแรงเข้าสู่ภาวะกลียุค เกาะคริตถูกทำลายพินาศเหลือแต่ถ้ำ
ถ้ำน นครไมซีนีได้เสวยสุขบนกองถ้ำถ้ำนของคริต สิ่งที่ยังคงเหลืออยู่ให้จดจำเรียนรู้คือ
อารยธรรม

โดยลักษณะที่ตั้งแล้ว เกาะคริตตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างอู่อารยธรรมอียิปต์และเมโส
โปเตเมียกับทวีปยุโรปภาคเหนือและภาคตะวันตกที่ยังล่าหลังป่าเถื่อน เกาะคริตจึงเป็นจุดกึ่ง
กลางโดยธรรมชาติที่มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการหล่อหลอมวัฒนธรรมอันหลากหลาย
อารยธรรมมีนวนได้พัฒนาขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอียิปต์และเมโสโปเตเมีย แต่
อารยธรรมมีนวนยังมีเอกลักษณ์เป็นตัวของตัวเอง (Individual culture) คือเป็นอารยธรรมอัน
ก่อเกิดขึ้นจากการค้าทางทะเล (Sea commercial civilization) มีความเจริญรุ่งเรืองมากในยุค
ทองของตนคือ ประมาณ 2,000/1,750 ปี ก.ค.ศ. ถึงประมาณ 1,550/1,450 ปี ก.ค.ศ. อารยธรรม
มีนวนถือเป็นอารยธรรมตะวันตก หรืออารยธรรมยุโรปแรกสุดที่ยิ่งใหญ่ โดยมีนครสำคัญ
คือ นครคนอสซุสและฟีตุส (Phaetus)

ความเจริญในเกาะคริตเป็นความเจริญอันสืบเนื่องมาจากการค้าทางทะเล อารยธรรม
แพร่หลายโดยสื่อการค้าเป็นสำคัญ บรรดานครของเกาะคริตเป็นนครที่ปราศจากการตั้งป้อม
ค่ายปราการ ระบบป้องกันตนเองพึ่งพาแต่กำลังรบทางทะเลเท่านั้น การทหารของคริตเข้มแข็ง
มาก ดังปรากฏว่า คริตขึ้นชื่อในด้านการมีอาชีพทหารรับจ้าง ความเข้มแข็งเช่นนั้นย่อมทำให้
บรรดานครของคริตดำเนินชีวิตโดยสันติอย่างบรมสุข เป็นนครที่ “ยิ่งใหญ่ถ้วนถ้วนสมบูรณ์

ถูกเลี้ยงอย่างดี” ผู้นำรุ่งเรืองทั้งนครคือ ชาวนา ชาวนาต้องส่งส่วยบรรณาการ (Tribute) เป็นน้ำมันมะกอกและพืชผลอื่น ๆ คนชั้นผู้ปกครองกลุ่มเล็ก ๆ สะสมความมั่งคั่ง ทั้งข้าราชการสำนักและช่างศิลป์เป็นผู้บริโภคผลผลิตด้วยน้ำมือของชาวนา อีกทั้งเสาะแสวงหาสินค้าฟุ่มเฟือยจากอียิปต์ ซีเรีย (Syria) จากทะเลบอลติก (Baltic) และอิตาลี

ในสังคมที่กินดีอยู่ดีมีสุขนี้ ชาวครีตนับถือบูชาธรรมชาติ ฝึกฝนในไสยศาสตร์และเชื่อถือชีวิตในโลกหน้า ชาวครีตนิยมบูชาเทพีทั้งหลาย บรรดาเทพีคือ พระแม่เทพี (Mother Goddess) ผู้เป็นบ่อเกิดแห่งสิ่งดีและสิ่งชั่วร้าย ชาวครีตตั้งพิธีบูชาเทพีโดยมีการฆ่ามนุษย์บูชา วัลล์ วัวตัวผู้ เขาของวัวตัวผู้และขวานที่มีหัวขวานคู่ (Double-headed ax) มีบทบาทสำคัญในพิธีมาก งานศิลป์รูปวัวแผ่น โผนดูเหมือนจะแสดงโดยนัยถึงความสำคัญของวัวในพิธีทางศาสนา หรือพิธีที่มีการร้ายเวทมนตร์คาถา

การเมืองการปกครองของครีตได้พัฒนาเริ่มต้นจากชุมชนเมืองและหมู่บ้าน มาสู่การเป็นบรรดานครรัฐ แล้วต่อมาารวมกันภายใต้การปกครองของกษัตริย์ เป็นการปกครองระบอบราชาธิปไตยโดยรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง พระราชวังมีระบบราชการ (Bureaucracy) มีการติดต่อกับบรรดานคร โดยมีถนนเชื่อมติดต่อกันและมีการจดบันทึกราชการลงบนแผ่นดินเหนียว (Tablet)

ความก้าวหน้าทางการปกครองนี้ทำให้สังคมครีตเป็นสังคมที่พัฒนา มีลักษณะสลับซับซ้อน (Sophisticated society) และมีการแบ่งชนชั้น สังคมครีตเป็นสังคมของชนชั้นผู้ปกครองซึ่งถือว่าเป็นชนชั้นสูง (Aristocratic society) สังคมครีตมีคุณลักษณะเฉพาะอย่างแท้จริงที่ชายหญิงดูเหมือนจะมีบทบาทร่วมกันในวิถีชีวิตสาธารณะและวิถีชีวิตทางศาสนา สังคมได้ถูกกำหนดให้มีโครงสร้างโดยไม่จำเป็นต้องมีกองทัพขนาดใหญ่หรือมีนักรบเป็นกษัตริย์ หญิงชายดูเหมือนว่าจะมีความเป็นอิสระและมีสถานภาพทางสังคมเสมอกันด้วย หญิงได้เข้าร่วมหรือได้รู้เห็นพิธีกรรมที่ตั้งขึ้นในที่สาธารณะและพิธีบูชาเทพี สำหรับบุรุษแล้ว เครื่องปั้นเชิงเรีงรมย์ที่นิยมกันมากคือ การกีฬา โดยเฉพาะการชนวัว วิ่งแข่งและมวยปล้ำ

ความศรัทธาของชาวครีตยังปรากฏจากการที่ชาวครีตมีระบบภาษา อักษรครีตเป็นอักษรภาพ เขียนบนดินเหนียวเผา อักษรชนิดนี้จึงสันนิษฐานกันว่าเป็นอักษรโบราณของกรีก ตัวอักษรกรีกนี้ถูกกำหนดให้เป็นตัวอักษรสาย เอ (Linear A) ต้องถอดรหัสถอดความก่อนจึง

จะเข้าใจความหมาย บรรดาข้าราชการสำนักและข้าราชการส่วนบันที่กราชการด้วยตัวอักษรสาย เอ บันที่เรื่องการผลิตและการจำหน่ายพืชผล บันที่กิจกรรมงานอันเกี่ยวข้องกับช่างศิลป์ และ บันที่เรื่องสารพัด บันที่ด้วยตัวอักษรสาย เอ ที่มีความหมายเข้าใจได้ยากล้วนใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ยาก การศึกษาวิถีชีวิตชาวกรีกต้องอาศัยหลักฐานทางโบราณคดีและ ศิลปกรรมเป็นสำคัญ

ศิลปะของกรีกจำลองแบบชีวิตของชาวกรีก (Reproduction of life) มากกว่าแสดงความเชื่อถือทางศาสนาแบบอียิปต์และเมโสโปเตเมีย ดังจะเห็นได้ว่า สถาปัตยกรรมของกรีก หมายมุ่งความสะดวกสบายส่วนตัวมากกว่ารูปสัญลักษณ์ภายนอกของศิลปกรรม ศิลปกรีกไม่เน้น การนิยมนูชาผู้ปกครอง ไม่มีการสร้างศิลปกรรมขนาดใหญ่โตมโหฬาร ไม่มีอนุสรณ์สถาน อาคารใหญ่โตและรูปปฏิมาขนาดใหญ่โตเพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครองและข่ม ราษฎรให้ระย่อ ศิลปปูนเปียกและรูปปฏิมาไม่ปรากฏเรื่องราวหรือเกี่ยวกับนักรบ อาวุธหรือ สงคราม แสดงชัดเจนว่า สังคมกรีกเป็นสังคมพลเรือน มิใช่สังคมที่นิยมการทหาร

สถาปัตยกรรมกรีกปรากฏหลักฐานเป็นเมืองที่มีการวางผัง สร้างถนนคอนกรีตอย่างดี มีระบบระบายน้ำ และมีการลำดับชั้นที่อยู่อาศัยของชนทุกหมู่เหล่า บรรดาเมืองล้วนไม่มี กำแพงป้อมปราการ เทวาลัยมีขนาดเล็กและมีน้อย เพราะชาวกรีกนิยมมีห้องส่วนตัวเพื่อปฏิบัติ นูชาเทพและธรรมชาติ บรรดาวังใหญ่โตประกอบด้วยอาคารชุด (Complex) ที่ออกแบบกลับ ซับซ้อน แต่ละอาคารชุดตั้งอยู่ตรงกลางพระลานขนาดใหญ่ โดยมีบันไดมากมาย พระลาน ขนาดเล็กมากมาย มีห้องพระคลังมหาสมบัติ ห้องทำงาน ห้องประกอบพิธีบูชา และส่วนที่เป็นพระราชมณเฑียร ห้องทั้งหลายล้วนตั้งอยู่โดยรอบพระลานสี่เหลี่ยม กำแพงวังประดับ ด้วยศิลปปูนเปียกที่แสดงวิถีชีวิตของชาวกรีก

งานศิลปะของกรีกสวยงามมีมาตรฐานทางศิลปะสูง โดยเฉพาะภาชนะดินเผา (Pottery) การฝังเพชรพลอย เครื่องโลหะและเครื่องเพชร

เป็นที่น่าเสียดายว่า ชาวกรีกแห่งนครไมซีนีผู้พิชิตเกาะกรีกไม่นิยมอารยธรรมมีนวน และได้ทำลายอารยธรรมมีนวน อารยธรรมมีนวนจึงถึงกาลดับสลายไป ไม่มีโอกาสพัฒนาต่อ เนื่องต่อไป ถึงกระนั้น อารยธรรมมีนวนก็มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศิลปะและกฎหมาย ของกรีกในยุคเก่าแก่ (Archaic Greece)

อารยธรรมมีนวน จิตรกรรมของเกาะครีต แสดงขบวนแห่ไปสุสาน

แจกันของหัวหน้าเผ่า

อารยธรรมไมซีนี (Mycenaean Civilization)

(ระหว่าง 1,650/1,600 ปี ก.ค.ศ. - 1,120 ปี ก.ค.ศ.)

กำเนิดและความเป็นมาของชาวกรีกหรือชาวเฮลเลน (Hellen, ชาวกรีกเรียกตนเอง) ยังเป็นเรื่องที่ต้องศึกษากันอีกมาก สันนิษฐานกันว่า ชาวกรีกเป็นชนกลุ่มพูดภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียน ชาวกรีกมีพรสวรรค์ในการก้าวเข้าสู่ประวัติศาสตร์ในจังหวะเวลาและเงื่อนไขที่เหมาะสมพร้อมสำหรับความสามารถของชาวกรีก เมื่อประมาณ 2,000 ปี ก.ค.ศ. ชาวกรีกอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานในคาบสมุทรเพโลพอนนีส ในระยะแรก ชาวกรีกเลี้ยงแกะ มีความเป็นอยู่อย่างป่าเถื่อน ต่อมาประมาณ 1,900 ปี ก.ค.ศ. ชาวกรีกที่สันนิษฐานว่ามาจากกลุ่มแม่น้ำดานูบ (Danube) ได้ใช้ความสามารถทางทหารที่เหนือกว่าคือ การใช้รถศึกแบบดั้งเดิมของซีเรียและมีนักรบสวมเกราะถืออาวุธทองสำริดประเภท หอก ดาบ มีดและขวาน เข้าพิชิตดินแดน เข้าตั้งถิ่นฐานในบริเวณนครไมซีนี ชนกลุ่มนี้เรียกว่า พวกไมซีนีเนียน (Mycenaeans) โฮเมอร์ (Homer) กวีมหากาพย์บันทึกโลกได้เรียกพวกไมซีนีเนียนว่า พวกอาเคียน (Acheans)

กลุ่มอาเคียนมิได้เป็นกลุ่มเดียวที่ตั้งถิ่นฐานในกรีซปัจจุบัน ยังมีอีกหลายกลุ่มที่ใช้ความสามารถทางทหารที่เหนือกว่าเข้าพิชิตดินแดนหรือเข้าตั้งถิ่นฐานกลมกลืนไปกับกลุ่มชนพื้นเมืองที่ตั้งชุมชนเกษตรขนาดเล็ก

ชุมชนที่นครไมซีนีเติบโตใหญ่เป็นนครใหม่และเป็นศูนย์กลางการค้า บรรดาวังและนครของนครรัฐกรีกทั้งหลายล้วนได้แบบอย่างไปจากไมซีนี บรรดาเมืองของกลุ่มไมซีนีล้วนมีเอกลักษณ์โดดเด่นคือ การมีป้อมปราการเข้มแข็ง นครไมซีนีขึ้นชื่อด้านอาวุธและการใช้เกราะนักรบคือผู้ปกครอง มิใช่่นักบวช ไมซีนีมีระบอบการปกครองที่ชนชั้นสูงผู้เป็นนักรบบรรดาศึก (A chariot aristocracy) เป็นผู้ปกครอง

นครไมซีนีเป็นศูนย์กลางทางการเมืองและวัฒนธรรมในยุคก่อนของกรีซ หน่วยการเมืองคือ อาณาจักร มีคณะผู้ปกครองคือ กษัตริย์และเหล่านักรบผู้มั่งคั่งทรงอำนาจเป็นชนชั้นสูง ศูนย์อำนาจและสัญลักษณ์แห่งพระราชอำนาจคือ พระราชวัง บรรดาวังล้วนมีกำแพงป้อมปราการเข้มแข็ง กษัตริย์ทรงอำนาจการชีวิตของทวยราษฎร์จากพระราชวัง คณะนักรบผู้ปกครองขนาดเล็กได้จัดตั้งและควบคุมการจัดเก็บภาษีและช่วยบรรณาการจากเมืองใหญ่น้อย

และชนบท พระราชวังเป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจของอาณาจักร เศรษฐกิจมีลักษณะเด่นที่ การแบ่งแรงงานอย่างกว้างขวางโดยพระราชวังควบคุมแรงงานอย่างใกล้ชิด ช่างฝีมือ ช่างปั้น ภาชนะ ช่างทอผ้า เสมียนหนังสือ ล้วนทำงานรับใช้ผู้ปกครอง ช่างฝีมือทำงานภายในพระราช ฐานเลขที่เดียว คณะผู้ปกครอง ณ พระราชวังควบคุมการผลิตของสำริด การทอผ้าวูล์ (Wool) และดำเนินการค้าริมทะเล (Maritime trade) โดยค้าขายพืชผลกับภูมิภาคอื่น ๆ

ในการประกอบกิจการใหญ่น้อย คณะผู้ปกครองต้องจดบันทึกเพื่อเก็บข้อมูลและ เพื่อติดต่อสื่อสารสั่งการ จึงมีการปรับปรุงตัวอักษรครีตสาย เอ ให้เป็นตัวอักษรใหม่เหมาะสม สำหรับภาษาถิ่น เรียกว่า สาย บี (Linear B) ระบบการปกครองไมซีนีทันสมัยเพราะมีการ รวมอำนาจที่ส่วนกลาง ใช้ตัวอักษรเป็นภาษาสื่อสาร และพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชนเมือง

ตามโครงสร้างการเมืองและเศรษฐกิจเช่นนั้น ย่อมไม่เป็นการยากที่จะชี้ชัดว่าสังคม ไมซีนีเป็นสังคมที่มีการแบ่งชนชั้นตามอาชีพ ดังนี้

1. ชนชั้นเจ้านาย มีกษัตริย์สถิตสูงสุด
2. ชนชั้นสูง คือ นักรบนักปกครอง
3. เสมียนและช่างฝีมือ
4. ชาวนา ช่างศิลป์และพ่อค้า
5. ทาส กษัตริย์ ชนชั้นเจ้านายและชนชั้นสูงเป็นชนชั้นนายทาส

นครไมซีนีได้พัฒนาตนเองขึ้นเป็นมหาอำนาจริมทะเล (Maritime Power) รู้จักกันในนามว่า ไมซีนี ในคาบสมุทรเพโลพอนนีส เมื่อประมาณ 1,450 ปี ก.ศ. ไมซีนีพิชิตเกาะ ครีต กลืนวัฒนธรรมมินวนไว้และตั้งตนเป็นใหญ่ในการค้าแทนเกาะครีต การค้าไมซีนีขยาย ออกไปอย่างกว้างขวางถึงเอเชียย่อย เลแวนต์ (Levant) เกาะไซปรัสและอียิปต์ คณะผู้ปกครองบัญชาการกองทัพเรือท่องไปในน่านน้ำโดยเป็นทั้งพ่อค้าและโจรสลัด ความมั่งคั่งจากการพาณิชย์นาวีเป็นเครื่องเสริมสร้างจักรวรรดิของไมซีนีให้มีความเป็นปึกแผ่นแน่นหนา เพราะใช้เป็นรางวัลบำเหน็จความชอบแก่คณะบริหารของคณะผู้ปกครอง ทำให้สามารถรักษา ความจงรักภักดีไว้ได้ และทำให้สามารถธำรงกองทัพไว้ได้เพื่อป้องกันเมืองใหญ่น้อยมิให้ แข็งเมือง

อารยธรรมไมซีนี หน้ากาก เข้าใจกันว่าเป็นของ
อากาเมมนอน (Agamemnon) ชุดไมซีนีทองคำริค
ศตวรรษที่ 16 ก.ค.ศ.

กระถางของนักรบไมซีนี แสดงภาพนักรบออกศึก
หมวดคล้ายหมวดที่มหากวีโฮเมอร์พรรณานใน *Iliad*

การค้าขายเป็นสื่อเผยแพร่อารยธรรมไมซีนีให้สามารถครอบงำกรีซได้ทั้งแผ่นดิน ไมซีนีมั่งคั่งและขึ้นชื่อลือชาในด้านความชำนาญยิ่งทางศิลปกรรม อารยธรรมไมซีนีเป็นอารยธรรมของชนชั้นนักรบ (Warrior civilization) อาณาจักรใหญ่น้อยของกรีซในแผ่นดินใหญ่และเอเชียไมเนอร์ล้วนรับแบบอย่างอารยธรรมไมซีนี

ไมซีนีปรับปรุงเทคนิคในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมจากวัฒนธรรมเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจากครีตและฮิตไทต์ เมื่อประมาณ 1,500 ปี ก.ค.ศ. ชาวกรีกนิยมสร้างสุสานหลวงรูปทรงเป็นรังผึ้ง แสดงเทคนิคการก่อสร้าง ออกแบบและความชำนาญในการก่อสร้างอาคาร

งานศิลปะไมซีนีแสดงความเชี่ยวชาญชำนาญทางศิลปกรรมมาก ศิลปกรรมส่วนใหญ่เป็นประเภทศิลปปูนเปียก การฝังลวดลายบนอาวุธทองสำริด การทำหน้ากากทองสำหรับศพ เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องประดับตกแต่ง เครื่องงา โดยเฉพาะภาชนะดินเผาออกแบบได้อย่างมีท่วงทีลีลาล้ำเลิศ งานศิลปะแสดงเรื่องราวฉากการรบและการล่าสัตว์

อย่างไรก็ตาม แม้ไมซีนีจะยิ่งใหญ่ทรงพลังและความมั่งคั่ง แต่ก็ต้องเผชิญกับความตกต่ำอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ อาณาจักรใหญ่น้อยของไมซีนีถูกโจมตีและทำลายราบ ราชตระกูลทั้งหลายสิ้นสุดอำนาจลง ทั้งนี้ เป็นไปโดยเหตุที่ชาวกรีกไมซีนีทำลายล้างกันเองมากกว่าอื่น อารยธรรมไมซีนีไม่มั่นคงเพราะคณะผู้ปกครองมีขนาดเล็กเกินไป ไม่สามารถจะบัญชาการเรือข่ายการพาณิชย์นำวิชนาคใหญ่ได้ในระยะยาวนาน ฐานอำนาจคือเขตชนบทเองก็มีความไม่มั่นคง มีการมุ่งเน้นการปลูกพืชเศรษฐกิจเฉพาะประเภทมากเกินไป เมื่อไมซีนีเผชิญสถานการณ์ภายนอกกระหน่ำ คือ จักรวรรดิอียิปต์และจักรวรรดิฮิตไทต์แตกแยกอันมีผลทำให้การค้าในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนปั่นป่วนแตกแยกด้วย ไมซีนีซึ่งพึ่งพาการค้าเช่นนั้นจึงไม่สามารถจะดำรงตนไว้ได้ เกิดการปล้นสะดมเผาเมืองราบ โศกทรพย์อันฟังมีฟังได้ก็ร่อยหรอลง ไม่มีเหลือเพื่อให้ตัดดวงอีก ไมซีนีมีความมั่งคั่งลดน้อยถอยลง

อาณาจักรไมซีนีต้องเผชิญศึกยาวนานไม่หยุดหย่อน ศึกในคือ สงครามกลางเมืองชิงอำนาจกันเอง และศึกนอกคือ การรุกรานและการทำลายล้าง บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะกลียุคเป็นจลาจล การค้าข้อมตกต่ำลงด้วยอย่างหลีกเลี่ยงมิได้เพราะการค้าดำเนินไปไม่ได้ในท่ามกลางความไม่สงบสุขและความไม่มั่นคงปลอดภัย อาณาจักรไมซีนีจึงถึงกาลล่มจมด้วยน้ำมือของชาวกรีก

กลุ่มคอเรียน (Dorians) ผู้มีวิทยาการทหารเหนือกว่าคือ การรบโดยใช้อาวุธทำด้วยเหล็กแข็ง
 แกร่งคมกล้ากว่าอาวุธทองสำริด

กรีซยุคโบราณ